

ПОПУЛИЗЪМ, ИГНОРИРАНЕ И МАЛКО РЕАЛИЗЪМ

Енергетиката и климатът в предизборните програми

на основните политически играчи за 47-то НС

Ние, от „Зелени закони“, анализирахме какви политики за секторите „Енергетика“ и „Климат“ са заложили в програмите на партиите и коалициите, които имат шанс за влизане в 47-то народно събрание. За целта приложихме следните критерии:

„Енергетика“

1. Наличие на цялостна политика за развитието на сектора.
2. Доколко те като цяло биха превърнали енергетиката в „зелена“, чиста, безопасна, достъпна, независима и са в съзвучие със „Зелената сделка“ на ЕС.
3. Има ли идеи и предложения, водещи до справедлив енергиен преход за въглищните региони.
4. Има ли и каква роля е отредена на енергийната ефективност.
5. Има ли и какви реформи за управлението на сектора.
6. Доколко заложените политики или идеи и предложения са реалистични и амбициозни.

„Климат“

1. Наличие на цялостна политика, свързана с климатичните промени.
2. Как се вписва тази политика в секторните политики с най-големи емисии на парникови газове (ПГ): енергетика, транспорт, селско и горско стопанство.
3. Има ли връзки на предлаганата политика по климата с политиките по опазване на околната среда и какви?

Проектът "Граждани и експерти за прилагане на зелените закони" се изпълнява с финансовата подкрепа на Исландия, Лихтенщайн и Норвегия по линия на Финансовия механизъм на ЕИП. Основната цел на проекта е чрез повишаване на ангажираността на гражданите с околната среда и участието им при формулирането на политики да постигнем балансирано развитие и устойчиво използване на природните ресурси.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Фонд Активни граждани България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Сдружение за изследователски практики и при никакви обстоятелства не може да се приема, че той отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на Фонд Активни граждани България. www.activecitizensfund.bg

В кампанията за третите поредни избори за Народно събрание през 2021 година, изглежда надделява умората. Това се отнася и за предизборните програми на партиите и коалициите, които имат реалните шансове да влязат в 47-то НС. Повечето от тях не са пипани от изборите през април, в някои има малки корекции, а ДПС и СДС изобщо не са публикували програми за предстоящите избори на сайтовете си. Същото се отнася и до изпадналите от класацията партии от бившата коалиция „Обединени патриоти“ (НФСБ, ВМРО и „Атака“), които явно са разбрали, че няма какво смислено да кажат на все по-малобройните си поддръжници¹.

Не по-различно е положението с темите „Енергетика“ и „Климат“ в публикуваните досега програми за изборите на 14 ноември. Разбира се, с най-голям интерес се очакваше програмата на коалицията „Продължаваме промяната“ като най-новият участник, заявил големи претенции за управление на България. При останалите най-характерната промяна е отзвукът от кризата с цените на енергията, който е довел до комични и определено неизпълними „обещания“. Това показва или ниското ниво на експертиза у партиите, които искат да управляват или желанието им да привлекат колкото си може повече гласове, дори за сметка на откровени лъжи и глупости.

Какви документи са публикували партиите² на сайтовете си.

БСП: „Предложения на БСП за мерки през първите 100 дни на управление“ и „Акценти от предизборна платформа 2021“ (по сектори)

ГЕРБ: Политическа програма „България следващо поколение“

Демократична България: Предизборна програма

ДПС: няма публикуван текст

ИБГНИ³: „31 антикризисни мерки за овладяване на извънредната енергийна ситуация“ и „Програма 2021-2025“.

Има такъв народ: Секторни приоритети – първите 5 неща, които ще направят, как и в какъв срок ще ги направят.

Продължаваме промяната: Презентация с визия за България и секторни политики

СДС: няма публикуван текст

Енергетика

БСП

За БСП енергетиката е една от водещите теми. Включена е и в двата публикувани на сайта им документа.

1 Проверката на сайтовете е извършена на 30 октомври 2021 г. от автора.

2 Тук и по-нататък подреждането на партиите е по азбучен ред, а не по тяхната електорална значимост или на базата на някакви проучвания.

3 Сайтът на Гражданската платформа „Исправи се.БГ“

В „100-те дни“, са предложени два пакета мерки – краткосрочни и средно- и дългосрочни. Краткосрочните мерки са дефинирани „срещу задълбочаващата се енергийна бедност и в подкрепа на българския бизнес“ и включват:

- Спешна целева подкрепа за семействата с ниски доходи. Месечна субсидия от 200 кВтч до края на март за домакинствата, които са затруднени да отопляват своите домове.
- Схеми за отложено плащане, за да не се изключват семейства с ниски доходи от, ако цените продължават да растат.
- Намаляване ДДС на 9% върху крайните цени на ток, газ и парно за крайните потребители (фирми и семейства).
- Компенсиране разликите в цената на тока, газа и парното, в сравнение със заложените за зимния отоплителен сезон за държавните и общински заведения, които предоставят публични услуги от обществен интерес (училища, детски градини, социални домове и др).
- Мерки за преразпределение на свръхпечалбите на производителите и търговците на електроенергия между семействата и бизнеса.
- Законодателни промени, стимулиращи сключването на дългосрочни договори за закупуване на електроенергия от страна на бизнеса.

Част от мерките, които са насочени към гражданите, имат своята логика. Като цяло тяхната реализация е рискова както от гледна точка на времето за подготовка и прилагане, така и от гледна точка на намиране на средства за тяхното финансиране. Приемането на законодателни промени (каквото изискват поне три от мерките) носи рисковете на бавния законодателен процес. Най-големият проблем обаче виждаме в директното насърчаване на субсидирането на потреблението без оглед на ефективността (какво значи „затруднени да отопляват домовете си“, при положение, че и семейства с къщи от по няколкостотин квадрата, смятат, че са затруднени), както и в чисто комунистическата постановка за „преразпределяне на свръхпечалбите“, вместо да се търсят възможностите за контрол по веригата чрез ликвидиране на непазарните и корупционни фактори, които позволяват тези „свръхпечалби“.

Последните две предложения – ускоряване завършването на газовата връзка с Гърция и възобновяване на процедурите за изграждане на нови ядрени мощности – нямат нищо общо с решаването на сегашната временна ценова криза и имат съвсем друга цел – привличането на гласоподаватели сред привържениците на ядрената енергетика и газоснабдяването.

Средно- и дългосрочните предложения са свързани с промени в нормативната уредба и в работата на някои институции (КЕВР, КЗК):

- Засилване на механизма за наблюдение и контрол от страна на КЕВР и включването на Комисията за защита на конкуренцията с оглед новите тенденции на енергийните пазари, включително и върху дейността на енергийната борса. Тази мярка ще изисква промяна в нормативната уредба на енергийната борса.
- Комисията за защита на конкуренцията да не допуска картелни споразумения в търговията с електроенергия и природен газ.

- Създаване на Национален фонд за социална подкрепа в енергийния преход. Средствата ще се набират чрез процент от приходите от продажби на квоти за емисии на парникови газове.
- Да се отложи излизането на битовите потребители на свободния пазар.
- Изработване на Териториални планове за запазване на заетостта във въглищните региони - стана ясно, че никой в държавата не работи по подобно задание.

Отбелязваме, че подготовката на териториалните планове за въглищните региони и за фонда за справедлив енергиен преход отдавна е в ход.

Що се отнася до „Акцентите“ от програмата на БСП в сектор „Енергетика“, там е обичайният за повечето партии микс от идеи и предложения „За всекиго по нещо“. Там са и АЕЦ „Белене“, новите реактори в Козлодуй, че дори и малките модулни реактори, и хидрокомплексите на Дунав, и водорода, и „зелените инвестиции“ в „Марица изток“, каквото и да означава последното.

Пълно е и с логически противоречия и лозунгаджийство:

- Нови зелени инвестиции в комплекса „Марица Изток“ и намаляване цената на електроенергията;
- Подчиняване либерализацията на енергийния пазар в интерес на хората. Гарантиране доставките на енергия за „енергийно зависимите“ потребители;
- Огромен скок и радикална промяна в областта на енергийната ефективност чрез превръщането ѝ в общонационална задача;
- Законодателни стимули за всеки български гражданин и търговско дружество, които допринасят за енергийната ефективност.

Личи липсата на елементарен анализ какво алтернатива за развитие БСП има за България и какви количества енергия ще са нужни за тази алтернатива. Впрочем това липсва това при всички партии.

ГЕРБ

В 12-те страници от програмата на ГЕРБ, посветени на сектор „Енергетика“, най-ясно е изразено двуличното отношение на повечето български партии към сектора. Накратко то звучи така: „На думи приемаме каквото ни казва ЕС („Зелената сделка“), но на практика ще правим каквото си искаме. Важното е парите от Брюксел да не спират“. Освен това, текстът е изпълнен с неоснователни хвалби относно направеното от ГЕРБ в сектора, което донякъде обезмисля съмненията, че можем да очакваме промяна към позитивни идеи.

Можем да отбележим следните основни моменти:

- голямо внимание е отделено инвестиции и реформи, които да облекчат развитието на ВЕИ и енергийната ефективност. За съжаление част от тях са неясно формулирани и не дават гаранции, че ще се различават от досега прилаганите корупционни схеми.
- Силно е застъпено развитието на газовия хъб и газовата инфраструктура, но с цел транзит и печалби;

- За „засегнатите райони“ (въглищните региони) се предлагат обичайните неща: индустриални зони, системи а улавяне на въглероден диоксид с цел удължаване живота на ТЕЦ-овете на въглища, газификация с бъдещи възможности за използване на водород.
- Накрая предложенията за инвестиции са обичайни „тюрю-гювеч“: от АЕЦ през газ до ВЕИ, без да се отчитат проблемите и разходите за всеки вид енергоизточници. Добавката е, че ГЕРБ не се отказват от проучванията за нефт и газ в Черно море.

Една от малкото положителни заявки за енергийния преход е: „ще предвидим специални мерки за обучението и преквалификацията на хилядите работници в тежката индустрия, въгледобива и енергетиката, за да могат тези хора да използват опита и компетентността си и да се включат активно в новите технологии и инвестиции“.

Демократична България

Без съмнение, най-добре разработената програма за сектор „Енергетика“ принадлежи на ДБ. За разлика от всички останали програми, тя се отличава с:

- ясна визия и посока за „зелено“ и нисковъглеродно развитие на сектора, без масово предлаганата смес от взаимно противоречиви и рискови идеи и проекти;
- съзвучие и голяма степен на синхрон с европейските енергийни политики и „зелената сделка“;
- възможно най-пълно отчитане на проблемите с климатичните промени в развитието на сектора;
- адекватни мерки в посока на справедливия енергиен преход във въглищните региони;
- непротиворечащи помежду си предложения за действие;
- включване на енергийната ефективност като елемент на енергийната сигурност и намаляване на необходимостта от инвестиции в производството и преобразуването на енергия;

Програмата за сектора е насочена към развитие, което в голямата си степен е идентично с целите и процесите, заложи в европейската „Зелена сделка“, допринася за декарбонизацията на сектора и отчита проблемите и възможностите в национален и регионален мащаб.

Заслужава си да цитираме визията на ДБ, доколкото тя е най-завършена от всичките налични в програмите на отделните партии и коалиции:

„Визията на „Демократична България“ за следващите 10 години е за българската енергетика, която успешно се трансформира в модерен сектор от XXI век, позволяващ електрически автомобили, ВЕИ производство, умни мрежи, декарбонизирана икономика. И всичкото това трябва да бъде постигнато чрез справедлив преход, подпомагане на хората във въглищните райони не просто да запазят икономическия си стандарт, но и да преминат към нови, устойчиви дейности с висока добавена стойност.“

Промяната в този сектор е свързана с реформи, технологично обновяване и навакване на изоставането в енергийната ефективност, децентрализация на производството и създаване на условия за енергийно независими общности. Тя изисква прекратяване на загробващи мегапроекти тип АЕЦ „Белене“, „Козлодуй 7“ и „Турски поток“.

От ключово значение за реализиране на успешната промяна е максималното и ефективно възползване от средствата на Европейския зелен пакт, Плана за възстановяване и Механизма за справедлив преход.“

Планът на коалицията за трансформация на сектора залага на най-ефективно използване на европейските средствата по четири основни направления:

1. Спазване на изискването на ЕС 30% от оперативните програми в многогодишна финансова рамка за периода 2021 – 2027 г. да бъдат насочени за модернизация, икономическа трансформация, декарбонизация и опазване на околната среда.
2. Спазване изискването на ЕС 37% от средствата, предвидени по Механизма за възстановяване и устойчивост, за преодоляване на негативните икономически последици от пандемията от Ковид-19, да бъдат насочени за стимулиране на частните инвестиции за модернизация и декарбонизация на икономиката и енергетиката.
3. Предвидените над 2,4 милиарда лева за Фонда за справедлив преход да бъдат насочени към икономическа трансформация на въгледобивните региони с цел създаване на нови, устойчиви икономически дейности с висока добавена стойност, повишаващи доходите на местното население, а не за имитиращи дейности, които обричат местното население на безработица и бедност.
4. Предвидените над 1 милиард лева по Фонда за модернизация да бъдат насочени към трансформация на съществуващите държавни и частни производствени мощности на конкурентен принцип с цел постигане на драстичен спад във въглеродните емисии от сектора и внедряването на иновативни технологии.

Тук можем да отбележим липсата на други (собствени, заемни) средства за финансиране на енергийната трансформация, доколкото изброените четири източника са недостатъчни и изискват привличането на голям собствен ресурс.

Енергийната програма е разделена на списък с „необходими решения, неизбежни за осъществяване на успешна трансформация и модернизация“ на сектора и посочване на шест важни проблема и техните решения.

В списъка с решения намират място такива, свързани с:

- прекратяване на големи и ненужни проекти като АЕЦ „Белене“ и други.
- ревизия на наличните и създаване на нови стратегически документи в сектора (ИНПЕК, НПВУ и др.)
- институционални реформи (БЕХ, КЕВР и т.н.).
- прозрачност, ревизии, одити на сделки с висока степен на съмнения за корупция.
- изработване на план за енергиен преход на въглищните региони.
- изработване на пътна карта за реализиране на енергийния потенциал на Черно море за производство на чиста енергия, съобразена с всички екологични норми.
- децентрализация по линия на общините и енергийните кооперативи и индивидуалните малки производители.
- енергийна ефективност с амбициозни цели.

Тук, както и във всички останали програми, основна слабост е липсата на предложения за административно-териториална реформа на България (създаването на регионално самоуправление), без което децентрализацията би имала ограничени ефекти.

Шестте основни проблема, които ДБ иска да реши са:

1. Липсата на ясна визия за енергийния си сектор, съответно не са налични стратегически и тактически документи, които да създават необходимите предпоставки за икономическо развитие, както и увеличаване на благосъстоянието на българските домакинства. Разполагаме с потенциал почти във всички иновативни сектори в енергетиката, но нямаме един рационален национален документ, който да зададе необходимата рамка за заинтересовани инвеститори относно това, към което се стремим.
2. България е разположена в географски в район с голям потенциал за развитие на редица ВЕИ източници – слънце, вода, вятър хидротермална енергия, водород и биомаса и като страна със земеделски потенциал – биогаз, който потенциал остава слабо развит. Промяната в регулаторната рамка ще направи възможно участието на всеки българин в тази революция.
3. Високите разходи на българските семейства за енергийни услуги спрямо доходите им водят до използването на неефективни и замърсяващи въздуха системи на отопление, ниски нива на комфорт в дома и лошо качество на живот.
4. Индустиалният и бизнес секторът са притиснати от постоянно и непрогнозируемо увеличаващи се разходи за енергия и не могат да се съсредоточат върху създаването на добавена стойност, повишаването на конкурентността по качество и количество на произведеното или на предложените услуги.
5. Корупция и зависимости в енергетиката.
6. Модернизация на разпределителните и топлопреносните мрежи.

За всеки от тях са предложени адекватни и работещи решения, свързани с промяна на нормативната база, анализи на състоянието и предложения за действие, финансови и други решения, подкрепа за децентрализацията на производството и потреблението и т.н.

ИБГНИ

ИБГНИ са другите, освен БСП, които предлагат серия от спешни („антикризисни“) мерки, отделно от предизборната си програма. Разбираемо, сред спешните мерски, основна част заемат тези, свързани с енергетиката. В групата от седем „незабавни мерки за стабилизиране на енергийния сектор“ влизат:

- Временно спиране на износа на ток във връзка с енергийната криза и кризата с Топлофикация – София.
- Прелицензиране на Българската независима енергийна борса и търговците на ток. Смяна на ръководството на борсата.
- Представяне на съвместен план за действие на правителството и КЕВР– по 3 възможни сценария (при 10 %, 20 % и над 20 % увеличение на цената на тока и природния газ).

- Енергийният министър и КЕВР да обявяват публично субектите, които изнасят ток през енергийната борса, реализирайки огромни печалби в най-острата фаза на енергийната криза.
- С решение на НС да се прекрати временно участието на България в механизма за търговия с емисии до овладяването на острата фаза на кризата, но не по-малко от 6 м.
- С решение на НС да се смени целият състав на КЕВР.
- Спешно приемане от НС на Стратегия за устойчиво енергийно развитие до 2050 г.

Реално това са предложения, изпълнени с популизъм; поне две от тях (за спиране на търговията с електроенергия и за „временно прекратяване“ участието на България в механизма за търговия с емисии на ПГ) са практически неосъществими едностранно. Как точно КЕВР ще планира алтернативи за действие при кризата и едновременно с това членовете му ще бъдат уволнени, е въпрос на който едва ли писалите тези предложения могат да отговорят. Както няма и отгоро на въпроса коя точно стратегия до 2050 г. Народното събрание трябва да приеме спешно? Тази на ГЕРБ?

Четири мерки са предложени в подкрепа на засегнатите от „скока на цената на тока фирми и домакинства“, а две – в подкрепа на засегнатите от „скока на цената на природния газ и парното фирми и домакинства“. В първата група влизат:

- Компенсации за бизнеса: Държавата да изплати на бизнеса разликата между прогнозната цена на КЕВР от 120 лв. и средно претеглената цена на тока (за сегмент „ден напред“ на енергийната борса) за всеки месец.
- Компенсации за бизнеса и домакинствата: Намаляване на ДДС на сметките за ток до 5 % (с промени в Закона за ДДС) за периода на извънредната енергийна ситуация, но не по-малко от 4 месеца – от 1 януари до 30 април.
- Компенсации за бизнеса и домакинствата: Възможност за отложено плащане на сметките за ток и да не се спира подаването на електричество при неплатени сметки, като мярката да действа за срок от 6 месеца - от 1 ноември 2021 г. до 30 юни 2022 г., когато започва новият регулаторен период.
- Приемане на нормативна уредба до 30 април за определяне на енергийно бедни лица, на които да се гарантира електроенергия на достъпни цени и без санкции за неплатени сметки.

Във втората група мерките са:

- Компенсации на бизнеса, топлофикациите и домакинствата: Държавата да поеме разликата между утвърдената цена на природния газ от КЕВР от 69,40 лв. (от 1 септември 2021 г.) и месечната цена, която КЕВР ще определя от 1 ноември 2021 г. до 30 април 2022 г. Сумата да се осигури от БЕХ под формата на кредит на Булгаргаз, считано от 1 ноември 2021 г., докато се получи нотификация за държавната помощ от ЕК. Стойността на мярката за домакинствата (при 80 % ръст на цената на парното) би била 40 млн. лв. на месец.
- Компенсации за бизнеса и домакинствата: Намаляване на ДДС на сметките за газ и парно до 5 % (с промени в Закона за ДДС) за периода на извънредната енергийна ситуация, но не по-малко от 4 месеца – от 1 януари до 30 април.

Тези мерки копират в опит за „надцакване“ идентични мерки на БСП, като предлагат още по-голямо сваляне на ДДС и по-дълъг период на прилагането им.

Политическите цели за сектор „Енергетика“ в програмата на ИБГНИ са две:

- Оздравяване и развитие на енергетиката и гарантиране на енергийната независимост на страната;
- Справедлив енергиен преход;

Предложените мерки по първата цел са еkleктика от изграждането на всякаква възможна инфраструктура за производството на топло- и електоренергия: АЕЦ, ВЕИ (малки PV, биомаса, ВЕЦ), газификация, без оглед на рисковете и проблемите които те носят. Включени са и предложения с разнопосочен характер:

- стратегически (приемане на балансирана национална енергийна стратегия до 2030 г., с хоризонт 2050 г., приемане на Национална програма за комплекса „Марица – Изток“);
- за промени в работата на БНЕБ и КЕВР;
- такива, с неясен характер (прилагане на комплекс от мерки за повишаване ефективността на държавните предприятия в сектор „Енергетика“, предприемане на конкретни действия за трансформиране на енергийния микс на България с цел гарантиране на енергийната сигурност на държавата).

Мерките по втората цел – справедлив енергиен преход – са буламач от неща които имат, и които нямат отношение към прехода. Няма нито едно предложение как да се решат потенциалните социални проблеми на хората от въгледобивните региони, каквато е същността на СЕП. Няма и нито едно конкретно предложение за самите въглищни региони, освен безполезното предложение за улавяне и съхранение на въглероден диоксид, за коеот и ИБГНИ премълчават колко би струвало.

Има такъв народ

ИТН залагат на:

- разработване на Национална доктрина за енергийно развитие, която да е едновременно в съответствие със „Зелената сделка“, но и да запазва ядрената енергетика;
- създаване Национална стратегия за конверсия на въглищните региони във високотехнологични индустриални зони с фокус върху работните места.
- оздравяване на структуроопределящите държавни енергийни и газови дружества, осигуряване спазването на пазарни принципи и въвеждане на механизми за справяне с корупцията.
- разработване и приложение на механизъм на национално ниво за защита на енергийно уязвимите домакинства при предстоящата либерализация на пазара.

Подробностите по тези им приоритети показват силно противоречива картина. От една страна се залага на стимулиране развитието на зелената енергетика и поощрения за потребителите да произвеждат „зелен ток“, нови мощности на ВЕИ върху „освободените табани“ в „Марица Изток“. От друга се развива ядрената енергетика, въглищните ТЕЦ се заменят с паро-газови централи, оздравяват се държавни дружества. Има и екзотични идеи като провеждане на „експертни одити на големите енергийни дружества на база SWOT анализ“.

Продължаваме промяната⁴

Обобщаващият текст на „Продължаваме промяната“ за енергетиката гласи: „Преустройваме **българската енергетика**, за да е независима от чужди енергоизточници. Търсим баланс между конкурентна икономика и зелената сделка“.

Предложените мерки в програмата на ПП са противоречиви. По-голямата част предлагат „позеленяване“ на сектора и сериозни реформи в структурата на управлението му, но има и такива, които будят сериозни съмнения. Сред първите са:

- нова енергийна стратегия до 2050 г., „която защитава интересите на България и води до справедливи цени за битовите потребители и бизнеса, до енергийна независимост и постигане на целите за декарбонизация на енергийната система“;
- приоритетното реализиране на инвестиционни програми и проекти на територията на комплекс “Марица Изток”, насочени към развитие на региона като модерен индустриален и енергиен център, с което ще се гарантира запазването на работните места и справедливи доходи на заетите;
- енергийна модернизация на индустрията чрез „стимулиране на производството на ВЕИ за собствени нужди от битови и индустриални потребители и улеснена процедура за присъединяване на микропроизводителите към електроразпределителна-та мрежа, създаване на енергийни кооперативи, реализиране на мерки за енергийна ефективност, ефективно управление на потреблението и високо ниво на дигитализация. Масово енергийно обновяване на сградите с широко финансово участие“;
- „прецизно селектиране на „енергийно бедните“ домакинства и реализиране на мерки за тяхното подпомагане от специално създаден за целта динамичен фонд за енергийна бедност“;
- декарбонизация на производството и транспорта чрез директно електрифициране и водородни технологии.
- нулева толерантност към корупция в енергетиката;
- закриване на БЕХ;
- въвеждане на прозрачност и работещи механизми на контрол върху държавните дружества в енергетиката;
- активна роля на КЕВР в мониторинга и контрола на пазарното поведение на отделните компании, както и енергийните и газови борси, с цел предотвратяване на пазарни манипулации и изкривяване на пазарните механизми;
- преглед на всички концесионни договори с цел защита на българския национален интерес.

Неясни и рискови обаче са други тези и предложения, сред които:

4 Подробен анализ на визията на „Продължаваме промяната“ за сектор „Енергетика“ може да прочетете на: <https://www.zelenizakoni.com/novini/energetikata-spered-prodlzhavame-promyanata-ne-me-gleday-kakvo-pravya-cheti-kakvo-sm-napisal>

- предложението, че новата стратегия ще „включва изграждане на пълен микс от нови мощности (ВЕИ, вкл. геотермални източници, ВЕЦ, ПАВЕЦ и нови технологии) и превръщането на България в локален център за съхранение на енергия“. Тук основният риск е в частта за изграждането на нови ВЕЦ и ПАВЕЦ в ситуация на все по-голямо засушаване и нарастващо негативно влияние на действащите ВЕЦ върху реките и природата като цяло;
- „Премахване на бариерите пред инвеститорите за изграждане на нови мощности и улесняване на процедурата за присъединяването им към електропреносната система.“ Тук трябва да се отчете рискът от атака срещу екологичното законодателство, често приемано от защитниците на икономическото развитие като основна „бариера“ пред всякакви инвестиции;
- „изграждането на индустриални паркове с приоритет във въгледобивните региони“ при сегашния Закон за индустриалните зони.

Климат

Програмите на партиите са изключително постни по отношение на климатичните политики, които според тях България трябва да следва. Някоя програма не съдържа дори намек, че съответната партия/коалиция е разработила структурирана политика по климата. В същото време в някои от програмите виждаме, че мерки, свързани със смекчаване на или адаптиране към въздействията на климатичните промени, са предвидени в различни сектори, което е знак, че проблемите с климатичните промени се възприемат като рискови за определен кръг стопански сектори. Като цяло обаче общото впечатление е, че климатичните политики са „горещ картоф“, донякъде „забранена зона“, територия, до която е по-добре партиите да не се докосват, за да не дразнят избирателите. Липсата на разработени ясни и еднозначни климатични политики и цели в програмите на партиите (независимо, че някои – ДБ и ПП в частност, предлагат изготвянето на такива национални стратегически документи) вероятно показва различни неща, сред които можем да открием страха от загуба на гласове поради непопулярността на климатичните политики, неразбирането на тези политики и подценяването им, както и липса на достатъчна експертиза за климатичните промени и свързаните с тях цели и политики.

Остава да добавим, че непопулярността и дори съпротивата срещу климатичните цели и политики в България е резултат главно от дейността на политическите партии, които през годините направиха и невъзможното, за да избуйт всякакви негативни емоции у хората към темата за предизвиканите от човешката дейност промени в климата и свързаните с това общоевропейски политики.

БСП

В „100-те дни“ и в „Акцентите“ темата за климата отсъства. От акцентите в „Енергетика“ и „Околна среда“ може да се направи индиректното заключение, че БСП е склонна да заложи на решения, които биха намалили емисиите от ПГ, едновременно с такива, които ще имат негативни резултати (хидроенергетиката по р. Дунав) или ще донесат други проблеми, без да решат климатичните (ядрената енергетика). Като цяло липсва политика по климата.

ГЕРБ

ГЕРБ признават, че „промените в климата вече не са тема на научни спорове, а част от средата ни. „Зелената сделка“ и изискванията за намаляване на вредните емисии ще изправят България пред трудности в енергетиката, индустрията, транспорта и селското стопанство. Политиките по декарбонизация ще се отразят на цялата ни икономика, семействата, гражданите и институциите.“

Също така правилно посочват, че „Зелената сделка“ носи риск, който обаче ГЕРБ ще „превърнем във възможност. Благодарение на нея ще имаме значително по-чиста околна среда, по-чисти въздух и вода и оползотворяване на отпадъците. Управлявани разумно и ефективно, тези промени ще са шанс за българската икономика. Ще ѝ дадат възможност да произвежда „чиста енергия“, да е конкурентоспособна, без да уврежда природата, да гарантира високо качество на живот.“

Теоретично са прави, че „политиката по декарбонизация и кръгово използване на ресурсите ще трасира пътя за природо-неутрална и ефективна икономика. С предвижданите от ЕК промени в областта на околната среда и климата, произтичащи от Европейската зелена сделка, предприятията от българската икономика са изправени пред сериозни технологични препятствия. Те могат да бъдат засегнати непропорционално много спрямо повечето държави от ЕС. Промяната засяга сериозен дял от енергоинтензивната индустрия, тъй като ще се наложи да понижаваме в пъти въглеродната интензивност на водещи производствени сектори у нас в следващите 10 години.“ И декларират, че ще приложат „навременни мерки за подпомагане на секторите от индустрията с интензивно използване на ресурси и енергия“.

Когато обаче трябва да предложат конкретни мерки, картината става друга. Цялостна национална политика за действие по линия на климатичните промени липсва. А тяхната програма е най-голямата по-обем от тези, които са „на пазара“. В различните части на програмата са налице някои текстове, които се отнасят до конкретни мерки, но те са крайно недостатъчни и се губят сред всички останали:

- Измененията на климата и увеличаването на рисковете от свързаните с тях природни бедствия въздействат върху наличието и качеството на природните ресурси. Те ни изправят пред нови предизвикателства, които налагат решителни, целенасочени и координирани действия: ...
- Активна превенция и борба с неблагоприятните последствия от изменението на климата (наводнения, засушавания, ерозия на почвите, свлачища, горски пожари) чрез обучение и подготовка в регионалните центрове за обучение, реакция при кризи и бедствия, осигуряване на спасителна техника;
- Установяване на силен координационен механизъм с функции по надзор, контрол и управление на риска от бедствия, включително наводнения, свлачища и пожари;
- Изпълнение на мерки, ориентирани към превенция и защита от наводнения, в т.ч. за изграждане на язовири и поддържане на зелена инфраструктура в комбинация със сива инфраструктура;
- Създаване и управление на защитни горски пояси срещу наводнения, загуба на водни ресурси и ерозия, инфраструктурни мерки, допринасящи за управление на рисковете от свлачищни, ерозионни и абразионни процеси“;
- Надграждане и диверсификация на системата за управление на риска за подпомагане адаптацията на сектора към изменението на климата и за ефективното управление на кризите в отрасъла, включително създаване на Взаимоспомагателен фонд за покриване на щети от неблагоприятни климатични събития и стимулиране на застраховането.

Демократична България

Сред приоритетите на икономическите политики в програмата на ДБ има част „Мерки за възстановяване на икономиката чрез ускорена дигитализация и декарбонизация“. В нея са записани 12 конкретни предложения, които ще имат въздействие върху емисиите на ПГ в страната. Стратегическото предложение е: „Отказ от развитието на АЕЦ с остаряла технология и разработване на стратегия за декарбонизация на икономиката, базирана на ВЕИ и водород, съгласно целите на Зеления пакт на ЕС и Плана за възстановяване и устойчивост.“

Друга конкретна мярка, която е в подкрепа на МСП и предлага декарбонизация, гласи: „Промяна в закона за Българската банка за развитие (ББР), като тя се трансформира в “банка на банките” и се специализира в разработването на мерки и програми за улесняване на достъпа на кредит от микро, малки и средни фирми, стартър компаниите, координирано с другите инструменти от ЕС и държавния бюджет, както и мерки за подкрепа на дигитализацията и декарбонизацията на икономиката“.

В сектор „Енергетика“ се предлагат редица мерки, свързани с климата. Тук ще посочим само тези, които имат пряка връзка, като следва да посочим, че като цяло програмата на ДБ за сектора е насочена към неговото декарбонизиране в сравнително къси срокове:

- Скоростно преразглеждане и актуализиране на Интегрирания национален план „Енергетика и Климат“ с цел то й да стане адекватен на дългосрочните цели до 2050 г.
- Предвидените над 1 милиард лева по Фонда за модернизация да бъдат насочени към трансформация на съществуващите държавни и частни производствени мощности на конкурентен принцип с цел постигане на драстичен спад във въглеродните емисии от сектора и внедряването на иновативни технологии.
- Ограничаване на разходите за покупка на въглеродни емисии за всички засегнати дружества, ако след анализ на разходите и ползите направените инвестиции биха могли да се изплатят след максимум 10 години, в противен случай реформиране на държавните дружества, които би следвало да закупуват въглеродни емисии, за да функционират.
- Настоява се ПВУ и оперативните програми да приложат изискването на регламентите на ЕС за минимален процент средства, насочени за декарбонизация.

Във визията си за селското стопанство, ДБ заявяват, че ще работят „за изграждане и развиване на справедлива, здравословна и екологосъобразна продоволствена система и насърчаване на биоикономиката в България, на устойчиво земеделско стопанство, което отговаря на потребностите на обществото, допринася за опазване на околната среда и природните ресурси, както и за преодоляване на климатичните промени, което води до развитие на селските райони, като в същото време позволява на производителите да получават гарантирани доходи от своята дейност“. Заявяват, че реформата в сектора трябва да включва освен всичко останало и опазването на основните ресурси за земеделието „като води, реки, почви, биоразнообразие и климат“.

Като мярка за адаптация на сектора към климатичните промени се предлага регионализиране на страната по видове култури, които е подходящо да се отглеждат в условия на засушаване на климата, включително ориентиране към култури и сортове, устойчиви на засушаване.

В околната среда, ДБ приемат, че защитата на горите е „изключителна обществена ценност с оглед незаменимите им ползи за опазване на водите, въздуха, почвата, биоразнообразието и ландшафта, за смекчаване на климатичните промени и за икономическото развитие и благоденствие на всички българи“. Предлагат също „развитие на наука с фокус върху значението на биоразнообразието и екосистемите за опазване на водите,

въздуха, почвата, ландшафта, за смекчаване на и адаптация към климатичните промени и за икономическото развитие и благоденствие на българите“, синергичен подход между науката, околната среда, климата и икономиката, какъвто липсва в останалите програми. Предлага се и „засилено международно сътрудничество и участие в програми на Европейския съюз, свързани с... климатичните промени“, което е важен момент, отчитащ факта, че българската наука е с най-слабо участие в международни проекти като цяло.

Някои предложения от програмата в сектор „Транспорт“ сочат за индиректна връзка с климатичните цели и политики в сектора, но те не са изрично обособени или формулирани като ефект, свързан с емисиите на ПГ.

ИБГНИ

В „31 антикризисни мерки“ няма мярка, съотносима към климатичните цели и политики.

В „Програма 2021-2025“ е записана едно решение за поддържане на финансовата стабилност, което е откровено насочено срещу амбициозните цели на ЕС, заложи в последните решения: „Запазване на националния интерес при изпълнението на Европейската зелена сделка. Поддържане на „червената линия“ на България във връзка с повишаване на целите за намаляване на емисиите парникови газове над приетите вече 40 % до 2030 г. спрямо нивата от 1990 г. до заложените в Съобщението на ЕК 50 % със стремеж към 55 %.“

Мерките в сектор „Енергетика“ са класически пример за „всеядност“ („тюрлю-гювеч“) – безпринципен микс от мерки с потенциал за намаляване на парниковите газове с такива, които ще доведат до тяхното увеличаване и до други вредни резултати (унищожаване на реки, проблемите а ядрената енергетика и т.н.).

„Тюрлю-гювечът“ продължава и в предлаганите решения за справедлив енергиен преход. Ето как:

- Пълна ревизия на фонд „Сигурност на електроенергийната система“ с цел установяване приходите от търговете за продажба на квоти на въглеродни емисии и тяхното изразходване.
- Изграждане на система за улавяне и складиране на въглероден диоксид с цел осигуряване на нисковъглеродно производство на енергия в комплекса „Марица Изток“, което да даде възможност за удължаване дейността на мините и топлоцентралите в комплекса.
- Насочване на приходите от продажба на квоти от въглеродни емисии към реализиране на проекти в областта на производство на чиста енергия.

На база на предложенията в сектора „Транспорт“ също трудно може да се каже доколко политиката на ИБГНИ е в синхрон или не с климатичните цели, доколкото „мирно съжителстват“ идеи за развитие на жп-транспорта (вкл. с алтернативни енергийни източници за захранване на мрежата), интермодалните терминали и публичния транспорт от една страна и строителството на магистрали – от друга.

В земеделието се предвижда „Разработване на политика за подкрепа на младите и дребни фермери да управляват по-ефективно своите стопанства, което ще им помогне да се адаптират по бързо към пазарните промени, институционалните и климатичните условия.“

В сектора „Околна среда“ е записано следното неразбираемо предложение: „Разработване на програми и проекти за подобряване качеството на въздуха и климатичните промени“. Какво и как точно ще „подобряват“ на климатичните промени остава неизвестно.

Има такъв народ

Първото от петте неща, които ИТН обещава да направи в сектора „Околна среда“ е: „Ще стартираме плавен преход към по-зелени политики по климат и околна среда за смекчаване на неблагоприятното въздействие върху човешкото здраве, екосистемите и икономиката и адаптиране към измененията на климата“. Това ще постигнат за периода 2021-2024 г. чрез:

- Промяна в курса на развитие и преговорите по политиките по климат и околна среда.
- Преглед и по-добро прилагане на законодателството по климат и околна среда.
- Прозрачно, ефективно и целево използване на предвидените финансови механизми.
- Повишаване на административния капацитет.

В сектора „Икономика“ се предлагат целеви инвестиции, чрез внедряване на зелени иновации и адаптиране на регионалните икономики към климатичните промени.

В мерките за сектор „Енергетика“ е записано: „Привеждане на законодателството в съответствие с актуалните енергийни политики и целите в Националната доктрина за енергийно развитие и съкращаване на вредните емисии“, което ще се изпълни чрез „комплекс от законодателни промени за енергетика, околна среда, регионално развитие, горско стопанство, транспорт и др., насочени към постигане на въглеродна неутралност след 2050 г.“ Текстът е твърде общ и без никаква конкретика, за да даде информация за адекватността на предлаганите промени.

Продължаваме промяната

В частта за околната среда ПП настояват „да сме подготвени за климатичните промени“, като предлагат „устойчиво управление на ресурсите“, включващо

Намаляване на отпадъците и подобряване на събирането и преработката им до нов ресурс чрез нови технологии.

Плавен преход към по-чиста енергия с технологични средства. Електрифициран транспорт и по-добра инфраструктура за алтернативни начини за придвижване, повече обществен транспорт. Насърчване на по-екосъобразно битово отопление. Енергийна ефективност на сгради и развитие на зелена инфраструктура.

Подобряване на водопреносната, водоснабдителна и водопречистваща мрежа. Засилен контрол върху чистотата на водите и превенция на наводнения.

Устойчиво управление на природните ресурси и почвеното плодородие. Защита на българските гори и на богатото ни видово и природно наследство. Мерки за борба с обезлесяване и за повторно залесяване, борба с горски пожари и др.

Чрез тези мерки очакват постигане изпълнението на ангажиментите за нетни емисии и повишена ресурсна ефективност и повишаване качествата на околната среда и покритието с гори с цел намаляване въздействието на климатичните промени.

В частта „Икономика“ ПП искат българският бизнес да произвежда и да продава в условията на автоматизация, [прилагане на] мерки за климатични промени и бързо изменящи се технологии, чрез ориентиране към ресурсна ефективност, кръгова икономика и др.

ПП предлагат и „земеделие и животновъдство с неутрален екологичен и климатичен отпечатък“.

Заключение

Ако трябва да избирам според програмите, моят избор би изглеждал така:

За енергетиката: Програмата на „Демократична България“, допълнена с предложенията за структурна реформа в сектора на „Продължаваме промяната“. Идеята за спешни мерки срещу ценовата криза, лансирана от БСП и ИБГНИ е приемлива, но повечето от мерките им са популизъм, неподкрепен с убедителни доказателства. Подобна идея изисква много по-сериозен подход и отказ от раздаване на пари *ан гро*.

За климата: За съжаление, тук имаме голяма празнота. Отново програмата на „Демократична България“ предлага най-добрите решения, но и те като цяло не доказват, че коалицията има структурирана политика по изменението на климата. Каквато политика липсва и при всички други основни кандидати за 47-то Народно събрание.